

Politik Bilim

Teknolojideki Açığımız Kültür Açığımızdır (4)

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Kültür gibi kapsamlı bir meselede anlatmak istediklerimi bu köşeye sığdırmak için kestirmeden söyledim. Yanlış anlaşılmamak umuduyla konuyu bağlıyorum...

Teknik, teknolojik gelişmenin altında yatan kültür, zaman içinde Avrupa toplumlarının bütün katmanlarına nüfuz etmenin ötesinde, **kuşaktan kuşağa aktarımında da tam bir süreklilik kazandığı için** bu kıta, çağımıza damgasını vuran teknolojik ve bilimsel gelişmenin de merkezi ve Batı uygarlığı olarak anılan uygarlığın doğup geliştiği yer olmuştur. Geçen hafta son söylediğim buydu. Buradan çıkarılabilecek bir sonuç daha var: Bilimde, teknolojide, sınaî üretimde yetkinlik, her şeyden önce ‘kültürel miras’ meselesidir.

Türkiye Cumhuriyeti, hiç şüphesiz, Osmanlı İmparatorluğu’nun, o imparatorluk da İslâm’ın kültürel mirasçısıdır. Eğer İslâm, örneğin doğa bilimlerinde, doğa felsefesinde XI. yüzyılda sahip olduğu üstünlüğü sürdürebilseydi, herhâlde Osmanlılar da bu üstünlüğün mirasçısı olurlardı. Abbâsîler, IX. yüzyılda ve X. yüzyılın başlarında, Eski Yunan biliminin büyük bir bölümünün çeviri yoluyla Arapçaya aktarılmasını sağlamışlardı. Ama çeviriyi yapanlar yalnızca bununla yetinmeyip, yeri geldiğinde, aktardıkları bilgileri yorumladılar ve bu çeviri hareketiyle başlayan süreçte, ‘İslâm âlimleri’ Yunan bilimine özgün katkılarda da bulundular. İslâm’ın egemen olduğu coğrafyada yaşayan, Müsevî olsun Süryânî olsun, diğer dinlerden âlimler de İslâm’ın bu görkemli entelektüel faaliyetine katkıda bulunmuşlardı. Arapça, o zamanların bilim dili oldu.

Ne var ki, sonraki yüzyıllarda İslâm, doğa bilimleriyle, doğa felsefesiyle olan bağlarını kopardı. Osmanlı İmparatorluğu’nun doğuşu tarihsel olarak böyle bir zaman dilimine rastlamıştır. Osmanlılar, İslâm’dan miras olarak bu kopuşu aldılar ve neredeyse XIX. yüzyıla gelinceye dek de kopulan dünya ile yeniden bağ kurmak gibi bir dertleri olmadı. Bu bağı yeniden kurabilirler miydi, neden kuramadılar; Osmanlı’nın kendine özgü bir düşünce hayatı hiç mi yoktu? Bunları ayrıca tartışırız. Burada sâdece Osmanlı’nın kültürü ve ‘ilim’ anlayışı konusunda Hilmi Yavuz’un yaptığı şu çözümlenmeyi kaydetmekle yetiniyorum (**Osmanlılık, Kültür, Kimlik**; 1966):

“...Osmanlı kültürü, bu dünyayı, kullanılabilir bir dünya kılmayı amaçlayan bir kültür değildir. Dünya’yı kullanılabilir kılmak, bu dünyayı enstrümantal aklın (yani, doğa bilimlerinin ve teknolojinin) bir nesnesi durumuna getirmeyi içeriyor. Doğayı bütünüyle temellük etmek, onu insanî amaçlar için ehlî ve kullanılabilir kılmak, Osmanlı kültürünün değil, batı (Avrupa) kültürünün ayırt edici özelliğidir. Bilim ve teknolojinin gelişmesi ile Doğa’nın temellük edilmesi veya Dünya’nın kullanılabilir bir dünya haline getirilmesi arasındaki bağıntı Osmanlı kültüründe kurulamaz. Osmanlı’da bilim ve teknolojinin, kendine özgü bir doğrultusu olmuştur ve bu, Dünya’yı kullanılabilir kılmakla ilgili değildir.”

Genç Cumhuriyet, Osmanlı’dan devraldığı ama yaşanan çağla uyuşmayan bu kültürü, Atatürk’ün öngörüsü doğrultusunda değiştirmeye, Batı ile aramızdaki kültür açığını kapatmaya çalıştı. Elinizdeki derginin her hafta yer verdiği o öngörü yönünde önemli adımlar attı. Sonuçta kültürdeki açığımız kapatılmadı ama önemli kazanımlar elde edildi. Bu kazanımlar sonraki dönemlerde bir takım gelgitlerle de olsa iyi kötü korunmaya çalışıldı.

Bugün bu kültürel kazanımlar bile adım adım yok ediliyor. İstenen, Osmanlı’nın kültürüne geri dönmek midir? Belki hayâlleri öyledir ama mümkün olacağını sanmıyorum. Çünkü, mevcut iktidar blokunun (AKP+Cemaat+İslâmî Sermaye) **günümüz dünyası** ile çok fazla alış veriş var. Geç kalmışlıklarının yol açtığı bir açgözlülük ve hoyratlıkla, **kendileri için kullanılabilir bir dünya**

yaratmak istiyorlar. Bunun için her yolu mubah görüyorlar. ABD'nin Ortadoğu'daki taşeronluğuna soyunmaları bundan... Bu bozunmuşlukla ne Osmanlı'nın o saf kültürüne geri dönmeleri ne de ileriye dönük bir bilim, teknoloji ve sanayi kültürü yaratmaları mümkündür. Bu gidişin sonunun ne olacağı Türkiye'yi sürükledikleri siyasî karmaşanın hangi yönde çözüleceğine bağlıdır.

CBT. 06 Nisan 2012